

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Marcela Franková

3. ročník – prezenční studium

Obor: Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání

POHYB

Bakalářská práce

Vedoucí práce: akademická malířka Mária Danielová

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 18. června 2010

.....

Děkuji tímto za cenné rady a připomínky, které mi při tvorbě bakalářské práce poskytla
ak. mal. Mária Danielová.

Obsah

Úvod	6
Pohyb	6
1.1 Definice pohybu.....	7
1.2 Pohyb v historii umění.....	7
1.3 Pohyb v moderním umění.....	7
1.3.1 Futurismus.....	7
1.3.2 Marcel Duchamp a pohyb v mysli diváka.....	8
1.3.3 Kinetické umění.....	9
2 Pohyb a šperk	11
3 Různé pojetí šperku a využití netradičního materiálu	13
3.1 Přehled vybraných netradičních materiálů ve šperku a umělců spojených s nimi....	13
3.1.1 Plasty.....	13
3.1.2 Porcelán.....	14
3.1.3 Textil.....	14
3.1.4 Sklo.....	14
3.1.5 Beton.....	15
4 Plastické hmoty	16
4.1 Definice plastu.....	16
4.2 Plasty v umění a designu.....	16
4.3 Plasty ve šperku.....	17
5 Inspirace	18
5.1 Osobnost Marcela Duchampa.....	18
5.2 „Ready-made“.....	18
5.3 Inspirace současnými umělci:.....	20
5.3.1 Zdeněk Vacek.....	20
5.3.2 Nikola Semotánová.....	22
5.3.3 Kateřina Jančařová.....	23
5.3.4 Anna Havlíková Steinerová.....	24
Praktická část	26
Závěr	44
Seznam použité literatury	45
Seznam použitých internetových zdrojů	46

Seznam obrázků	47
-----------------------------	----

Anotace

Úvod

První otázku, kterou jsem v souvislosti s mou bakalářskou prací řešila, byla volba materiálu, se kterým budu pracovat. Snažila jsem se zcela vyhnout kovu, se kterým mám zkušenosti ze střední školy a hlavně odpoutat se od klasického šperku, který mě celkem svazoval. Ponořila jsem se do využití nového materiálu, v tomto případě PVC. Vybrala jsem si ho pro jeho tvárnost a pružnost materiálu. Při hledání již hotového předmětu, který bych mohla využít pro výrobu pohyblivých šperků, mě zaujaly elektrikářské pásky. V mé bakalářské práci jde v podstatě o to, vytrhnout předmět z původní souvislosti a přenést jej do souvislostí nových (šperku). Má bakalářská práce je nazvána Pohyb.

1.1. Předmět zkoumání bakalářské práce

Cílem mé bakalářské práce je nejen výroba šperku samotného, ale také zamyšlení se nad pohybem v umění, pojednání současného šperku a užívání netradičních materiálů spjatých s pohybem. Pohyb pro mě znamená život, dravost, svobodu ale hlavně také základní projev existence. Vezmeme-li si otázku sepjetí pohybu a šperku do důsledků, zjistíme, že pohyb neodmyslitelně patří k jakémukoliv šperku. Bez pohybu a prostoru daných tělem nositele by šperk nebyl šperkem. Dále se zaměřím na plastické hmoty a jejich vývoj a představím současné umělce, kteří se plasty zabývali. Podrobněji v mé práci uvádím osobnost a některá díla francouzského umělce Marcela Duchampa, který mě inspiroval.

1 Pohyb

1.1 Definice pohybu

V encyklopedii je termín pohyb vysvětlen jako mechanická změna, která vyjadřuje vzájemnou změnu poloh těles nebo změnu jejich tvaru, velikosti a rychlosti.

1.2 Pohyb v historii umění

Když se zamyslím nad osobností ve výtvarném umění, která se ve své tvorbě zabývala prvkem pohybu, vybaví se mi osobnost spojená s řeckým sochařstvím. Jedná se o Myróna z Eleuthery, který roku 450 př.n.l. vytvořil sochu Diskobola. Zde můžeme říct, že se jedná o jeden z prvních pokusů o zachycení pohybu, přestože je atlet zpodobněn v klidové fázi hodů.

Další významnou osobností, která vnesla do umění prvek pohybu je Polykleitos. Tento antický řecký sochař vynalezl kontrapost. Je to zobrazení lidského těla v postoji vyjadřující zároveň dynamiku a klid. Příkladem je socha Doryfora z r. 440 př. n. l., která představuje mladíka držícího kopí a kontrapost je zde vyjádřen ve vztahu volné a opěrné nohy, na které spočívá váha těla.

1.3 Pohyb v moderním umění

1.3.1 Futurismus

Nejznámějším obdobím, které ve své podstatě představoval pohyb a pohybem byl také fascinován, byl futurismus. Futuristé byli anarchističtí bourači konvencí, vyzdvihovali pohyb, techniku a rychlost. Absolutně se distancovali od minulosti a likvidovali poklidnou harmonii umění. Našli nový výraz pro pohyb. (Cílem bylo dostat zobrazovaný předmět do pohybu a to technikou rozložením předmětu na jednotlivé fáze dynamickým zopakováním.) Přes tento pohyb se dostali až k abstrakci. Malovali náměty, které jim umožňovali zachytit dynamiku, jako např. let letadel, ruch na ulici, jízdu autem, ale též dynamiku jedoucího cyklisty nebo cválajícího koně (obr. 1).

Obr. 1

1.3.2 Marcel Duchamp a pohyb v mysli diváka.

Jeho výtvarné dílo, kde se pustil přímo do řešení problému: jak vyjádřit pohyb v čase, se jmenuje *Akt sestupující se schodů* (obr. 3). Tento obraz namaloval Duchamp začátkem roku 1912. V tomto roce ho také vystavil na Salonu Nezávislých. Obraz vzbudil zděšení a zúčastnění umělci měli pocit, že jim chce Duchamp kubismus zesměšnit, možná také proto, že spíše jak kubismus připomínal obraz futurismus, proti němuž se tehdy kubisté postavili. Předzvěsti *Aktu* byl *Smutný mladý muž ve vlaku* (obr. 2). Na tomto obraze Duchamp pracoval o rok dříve a to v roce 1911. Tento obraz se s myšlením kubistů a futuristů neztotožňuje, i když bychom mohli říkat pravý opak. Na tomto obraze nám to mohou připomínat prvky kubistického rozkladu tvarů a futuristického pojetí interpretace pohybu v čase. Tématem obrazu je kymácení muže, který stojí v chodbičce jedoucího vlaku. *Akt sestupující se schodů* je tedy pokračováním *Smutného mladého muže*. To je možná to, čeho se nejvíce zhrozili jeho přátelé před tímto obrazem, a také proč byl na Salónu Nezávislých odmítnut. *Akt sestupující se schodů* je více abstraktnější než obraz z roku 1911 (obr. 2). Navíc se tvary nejen rozpadají, ale dostávají se do prudkého pohybu. Působí dojmem řícení. Motiv aktu zde není skutečný, postupné pozice pohybu jsou zde naznačeny pouze liniemi. Duchampovi nešlo o zobrazení pohybu postavy, jeho úmysl byl zachytit statické pozice pohybujícího těla. Pohyb se tedy odehrával pouze v mysli diváka.

Obr. 2

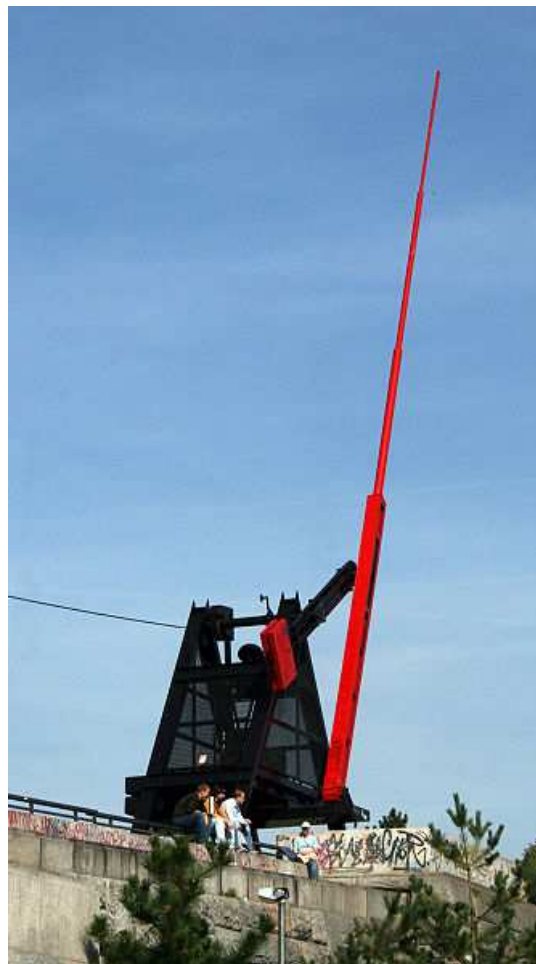
Obr. 3

Smutný mladý muž ve vlaku je předzvěstí budoucího *Aktu sestupujícího se schodů*. Ostatně si můžeme všimnout podobných znaků na obrazech.

1.3.3 Kinetické umění

Tento umělecký směr usiluje překonat tradiční státnost uměleckého díla, a to za pomoci rozvinutí dynamických prvků. Kinetické objekty se pohybují za pomoci (větru, vody, motorů, energií magnetického pole apod.), nebo se jimi dá pohybovat zapojením samotného diváka do spolupráce se samotným dílem. Konstrukce kinetických objektů je založena na technických principech. Objevují se také časté světelné i zvukové efekty. Kinetismus zahrnuje tvorbu kinetických plastik nebo také mobilů, kinetických obrazů, světelných kinetických objektů, kinetických fontán apod. Vývojové linie vycházejí od konstruktivismu k dadaismu. Zájem o vědu a techniku byl tématem jak v konstruktivismu, tak i v kinetickém umění. Rozvoj kinetizmu zaregistrujeme zejména od 20. a 30. let 20. století. (futurismus, dadaismus, konstruktivismus). Jako mezinárodní umělecké hnutí. Zlatá éra kinetického umění spadá do 50. let. 20. století. Pohyb najdeme v umění Marcela Duchampa (*Kolo bicyklu*), V. J. Tatina (návrh památníku *Třetí Internacionála*), Naum Gabo (*kinetická konstrukce Stojící vlna*), Laszlo Moholy-Nagye (*Modulátor světla a pohybu*) a Američan Alexander Calder (*Cirkusu*). Z českých umělců můžeme mluvit o Zdeňku Pešánkovi, který byl jedním z průkopníků tohoto umění ve světě

i u nás. V roce 1930 uvedl do provozu první veřejnou kinetickou plastiku na světě, v níž se na místě sochy poprvé objevila pohybující se světelně kinetická skladba (*Světelně kinetická plastika na Edisonově transformační stanici v Praze*). Dále zde uvádím Milana Dobeše, kterému se podařilo jako prvnímu pracovat s reálným pohybem a elektrickým světlem (*Pulzující rytmus 1, 1960*). Naší nejvýraznější postavou v kinetickém umění byl Stanislav Zippe, který se věnoval kinetickým experimentům (*Návrh plastiky pro budovu telekomunikací, v Holečkově ulici v Praze z roku 1967*), byl to první luminokinetický objekt. Jako dalšího umělce zmíním Karla Vratislava Nováka, který se zabýval jak monumentálními kinetickými objekty (*Stroj času, na Letné v Praze, 1991. obr. 4*), tak také objekty drobnými. Jeho drobné plastiky nejsou pouhou miniaturizací monumentálních objektů, jsou to cyklony, založené na principu kola a osy. Spoluúčast diváka zde hraje podstatnou roli, jeho vůle a akce přivádí cykloty do pohybu. (Objekt – karusel, 1998).

Obr. 4

2 Pohyb a šperk

Vyjádření pohybu najdeme nejen v malířství a sochařství, ale i ve šperkařství. Možnost vyjádřit pohyb umožňovaly i konvenční materiály (obr. 7). V dnešní době designéři a zlatníci využívají nejen zaběhlých kovů, ale snaží se nacházet nové materiály, které se pak na pohybu podílí (bužírky, vlasce, tkaniny...). (Obr. 5, 22).

Další velkou roli ve šperku hraje kinetický prvek. Kinetika nebo také kinetismus vnáší do šperku výrazový prvek pohybu. Umělec šperk vyrábí tak, že pohyb se stává skutečným. Tato umělecká díla mohou být pak závislá na větru, motoru nebo na zásahu lidské ruky (obr. 6, 7, 8, 27, 28).

Většinou máme představu o kinetice jako o umění závislém na technicistní podobě inspirovanou strojním zařízením, ale nemusí tomu tak být vždy. Pokud se podíváme na tvorbu Vratislava Karla Nováka, objevíme, jak řešení konstrukčních úloh, tak odlehčenou, vtipnou a barevnou formu. Jeho tvorba by se dala charakterizovat jako řešení prostoru a pohybu a jako vztah člověka a předmětu (obr. 6).

Barbara Schulte – Hengesbach je designérskou šperku a studovala u profesora Friedricha Beckera (zaníceného tvůrce pohyblivých objektů.) Její šperky z drahých kovů jsou hravé a roztomilé a pohyb jim dává nové dimenze (obr. 7).

Pohybem se ve své tvorbě zabývá také Zdeněk Vacek. Jeho šperky jsou přitažlivé, skrývají v sobě lehkost hravost a vtip. Jeho náhrdelníky na nás působí jako by se plazily po krku nositele, náušnice se chvěly ve větru a brože podobné motýlům jakoby zrovna vzlétaly k nebi (obr. 15).

Zaujala mě také Klára Šípková, která se zabývá výrobou nerezových šperků. V kolekci nazvanou Stretch se také představila i v rámci výstavního maratonu Designblok. Její snahou bylo zpracovávaný materiál rozpohybovat, pozastavit a následně zaznamenat. Výsledkem jejího snažení je sada hravých prořezávaných šperků, inspirovaných geometrií (obr. 9).

Šperky Světlany Dudkové jsou zajímavé technikou a manipulačními možnostmi. Vytvořila náramky, které jsou vkusným doplňkem k oděvu a mají pohyblivé díly na kloubech. Materiálem je stříbro, které je jí blízké.

Obr. 5

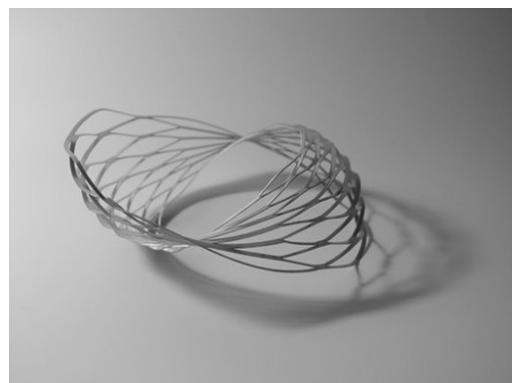
Obr. 6

Obr. 7

Obr. 8

Obr. 9

3 Různé pojetí šperku a využití netradičního materiálu

Když se zamyslím nad tím, jak můžeme chápat šperk, vybaví se mi obecný výklad, který přisuzuje šperku ozdobnou funkci jak tělu, tak oděvu. Tuto funkci šperk bezpochyby má, ale bere jich na sebe více. Příkladem nám může být funkce magická, symbolická, kdy šperk je pro nositele talismanem, amuletem o kterém je přesvědčen, že mu přinese štěstí a zároveň ho ochrání. Nese v sobě také funkci erotickou. V současné době je spojován s fenoménem piercingu. Jeho význam a funkce jsou důležité, často se skrze něj nositel vyjadřuje ke světu. Šperky se také mohou lišit v míře své nositelnosti. Většina z nich je určena pro každodenní nošení, některé jsou však navrženy jen pro přehlídky a výstavy. U těchto šperků je záměr autora hlubší, zabývá se formálními hodnotami, nápaditostí a originalitou a praktickou funkci potlačuje. Vznikají tak šperky – objekty.

Další velkým tématem je využití šperku podle materiálů. Do poloviny 20 století byl chápán jako klenot s drahých kamenů a kovů. Výrobky z jiných materiálů byly považovány za jeho levnou náhražku. Průlom chápání šperku z netradičního materiálu nastal u nás po roce 1963. Mezi netradiční materiály řadíme obecné kovy, plasty, sklo, textil, keramiku, dřevo, porcelán, kůži a nově také beton. Tato vlna nových a rozmanitých materiálů inspirovala umělce, zlatníky, vytvářet nová originální díla. Tyto šperky se tak stávají uměleckými díly a nejsou jen ozdobou, ale také vyjadřují určitý vztah, příběh k samotnému nositeli. Zlatníci reagují na svět a objevují jak nové materiály, tak nová témata (příklad recyklace). Umělci do jisté míry upouštějí od drahých kovů, ale najdou se mezi nimi i ti, kteří prací s drahými kovy a netradičním materiálem kombinují a vytváří tak nespočet kreativních a dokonalých děl.

3.1 Přehled vybraných netradičních materiálů ve šperku a umělců spojených s nimi

3.1.1 Plasty

Koncem 19. století byly objeveny plasty. Staly se jedním z nejvíce používaných materiálů. Pro umělce a designéry se staly etickou a ekologickou výzvou, jaká tu ještě nebyla. Ve 20. století měly plastické hmoty daleko větší vliv na umění než jakýkoliv jiný materiál. Také ve šperku se uplatnily ve velké míře a to pro jejich specifické vlastnosti. Jsou pevné a lehké, za tepla dobře tvarovatelné, na vzduchu a ve vodě jsou stálé.

Využívány jsou zejména pro jejich dostupnost, barevnost a také snadnou zpracovatelnost a levnost. Některým polymerům však vadí působení UV světla, ztrácejí tak své původní vlastnosti. Plastem se ve svých dílech zabývá Zdeněk Vacek. Křehkého polymeru využil v kolekci *Nympha* (obr. 16), dále Nikola Semotánová, která se zabývá recyklací v kolekci *Pet 2000* (obr. 20, 21). Také Kateřina Jančářová se zabývá polymerem v kombinaci s papírem *Brož, 2005* (obr. 23). Anna Steinerová se zabývá nejen samotným polymerem, ale kombinuje ho například se stříbrem v kolekci *Spaghetti* (obr.4). Vzniká tak škála nových šperků, která vynikají značnou originalitou.

3.1.2 Porcelán

Porcelán se k výrobě moderních šperků používá málo. Práce s ním je velmi náročná, materiál je totiž velmi křehký. Nejvíce se tyto materiály používají společně s chirurgickou ocelí. Porcelánem se ve svých dílech zabývá Studio NAJS, které bylo založeno na jaře roku 2008 a tvoří jej designérská dvojice Ivona Nováková a Tereza Pízová. Další studio představuje značka Jara Design. Designéry této značky jsou Jana a Radim Slovákovi. Šperky jsou charakteristické výraznou barevností a tvarovou čistotou, které usilují o vyvolání pocitu radosti a jedinečnosti. Používají geometrické tvary, které jsou v kontrastu k měkkým liniím lidského těla.

3.1.3 Textil

Textil se ve šperkařském odvětví objevuje zřídka. Výjimkou je Klára Petrášová, která vytvořila kolekci šperku z vlněné plsti nazvanou *Geometrická hra*. Jedná se o netradiční šperky, kdy jednotlivé části jsou vyřezány, vysekány a následně pospojovány lepicí pistolí. Kolekce je doplněna sadou broží. Mezi textilní materiál řadíme také plyš. Ve svých špercích tento materiál použila Anna Steinerová a nazvala jej *Plyšové prsteny*. Je to kombinace textilu a stříbra.

3.1.4 Sklo

Se sklem se v současném šperku setkáme ojediněle. Tento materiál je křehký a těžko zpracovatelný. Návrhářka Liběna Rochová vytvořila speciální kolekci skleněných šperků,

které realizovala společně se sklářem Petrem Novotným. Vytvořili tak kolekci po názvem Homage to Glass 2008.

3.1.5 Beton

Beton je materiál dosud užívaný jako stavební a pro své vlastnosti a netypický vzhled se jím zabývá jen hrstka designéru a zlatníků. Tito umělci se snaží prosadit beton jako rovnocenný materiál vedle drahých kovů. Beton má ve své přirozené podobě šedavý odstín, působí studeně a jakoby neopracovaně. Je tedy protipólem k lesklým kovům. Zlatník a galerista Matthias Grosche byl jedním z prvních, kdo uvedl na trh kolekci betonových šperků. Dvojici umělců Karin Barbel a Andrea Wieneke tento materiál natolik uchvátil, že v jejich designstudiu 22Design už vzešla řada betonových prstenů (obr. 10).

Obr. 10

4 Plastické hmoty

4.1 Definice plastu

V odborné literatuře se o plastu dočteme: *Makromolekulární látky přírodní i syntetické, které lze tvarovat teplem a tlakem do žádaných tvarů. Podle chování při zahřívání se dělí na termoplasty, které zahříváním měknou a ochlazením se navracejí do původního stavu (polyethylen, PVC, polymethylmetakrylát, polystyren, polyamidy), a na termosety, které se zahříváním vytvrzují a přecházejí nevratně do netavitelného a rozpustného stavu (fernolformaldehydové a močovinoformaldehydové pryskyřice).*¹

4.2 Plasty v umění a designu

Plast, který byl objeven v roce 1828 chemikem Friedrichem Wöhlerem se stal nejvyužívanějším materiálem vůbec. Wöhlerovi se podařilo vyrobit z anorganických látek látky organické. Dále byl rozvoj plastických hmot urychlen výzkumem. Proto dal vzniknout dalšímu materiálu a to byl celuloid (objeven v roce 1865) z přírodních látek. Tento materiál se používal jako levná náhražka k takovým materiálům jako byl gagát, jantar, a slonovina. Dalším objevem byl bakelit, nebo také umělá pryskyřice (1907). První plně syntetická umělá hmota získala název po svém vynálezci, belgickém chemikovi Leovi Hendrikovi Baekelandovi. Bakelit vynalezl v době, kdy docházelo k rozvoji elektrárenského průmyslu. V tom tomto odvětví byl využit k výrobě izolací – jako alternativa ke kaučuku – a také v instalačním zařízení, například v zásuvkách a vypínačích. Kolem roku 1927 byly vyvinuty další plastické hmoty, vinyl, akryl, nylon, polyestern a acetát celulózy, ve velké míře se začaly tyto materiály používat po druhé světové válce. Po roce 1945 je vidět značný technický pokrok, ve výrobě plastů. Zvedla se výroba spotřebního zboží. Tento pokrok zároveň vedl k tomu, že se na plasty dívalo jako na laciné materiály a často byly považovány za něco horšího než přírodní materiály. Pováleční designéři tak stáli před těžkým úkolem. Opět pozvednout plastické hmoty ve výtvarném umění a prosadit tak jejich specifické vlastnosti, které tak nabízely.

¹ Kolektiv autorů, *Encyklopedie Diderot 1999*. (6. svazek) str. 141

Mezi významné umělce a designery, kteří se o to pokoušeli, byly Charles Eames a Eero Saarinen, Verner Panton v šedesátých letech vyvinul první celoplastovou židli z jednoho kusu. Mezi další designéry patří Gionatan De Pas, Donato D'Urbino a Paolo Lomazzi, kteří navrhovali flexibilní, funkční nábytek z PVC. Sedmdesátá léta vedla k poklesu oblíbenosti umělých hmot a to především v otázce biologické rozložitosti tohoto materiálu a také z důvodu ropné krize. V osmdesátých a devadesátých letech byly plastické hmoty využívány výraznějším způsobem. Využití tohoto materiálu můžeme najít ve všech oblastech výtvarného umění. Tento revoluční materiál pronikl jak do architektury, nábytku, textilu, elektroniky, domácích potřeb, ale také do šperku. Jedinečná kombinace vlastností, tak učinila plastickým hmotám místo ve 20. a 21. století. Plast se tak stal fenoménem designu.

4.3 Plasty ve šperku

Plastické hmoty ve šperku jsou spojeny s 60. léty v souvislosti s autorským uměleckým šperkem. V sériové výrobě ho začali využívat až ve společnosti Belda a spol., s.r.o. v 90. letech 20. století (obr. 11). Plasty kombinují s chirurgickou ocelí a stříbrem. V dnešní době jsou plasty ve šperku využívány hlavně mladými designéry. Plasty jsou pro ně snadno dostupným materiálem, který je cenově přijatelnější než drahý kov. Vyrábějí tak kolekce, které jsou obohaceny o barevnost, lehkost a kombinací s kovem jsou velice působivé a zajímavé. Mezi významné umělce, které můžeme spojit s využitím plastu ve šperku, patří Karel Vratislav Novák, Pavel Herynek, Pavel Opočenský, Barbora Kališová a další.

Obr. 11

5 Inspirace

5.1 Osobnost Marcela Duchampa

Marcel Duchamp patří do generace Kandinského, Chagalla, Picassa, Modiana, Kupky a řady dalších. Kritikové nemají ale jednotný výklad na jeho dílo. Je vnímán jednak jako provokatér, showman ale také jako světec. Jeho dílo je velmi nezvyklé a rozporuplné, tak jako celá jeho osobnost. Je však zřejmé, že výrazně ovlivnil moderní umění. Tento francouzský výtvarný umělec zasvětil umění celý svůj život. Narodil se 8. 6. 1887 v Rouenu. Roku 1904 přichází do Paříže za svými staršími bratry, kteří zde žili jako umělci. Vzorem mu byl starší bratr Jacques Violin. Marcel je obratný v kresbě, několik jich otiskuje, dokonce i vystavuje na Salonu humoristů v letech 1907 a 1908. Navštěvuje soukromou školu Academie Julian. V této době dokonce namaloval pár obrazů, z nichž dva našly kupce. Sžívat se s uměleckým světem se začíná až kolem roku 1910, kdy začíná malovat obrazy reagující na současné umění. Jsou inspirované jak fauvismem, tak expresionismem. Od roku 1911 se schází s dalšími umělci, propagátory a teoretiky kubismu. Sám se také kubismem začíná zabývat. Obrazem *Sonáta*, který vystavil na Podzimním salonu se zařadil mezi „kubisty“. Na jaře 1911 mají jeho obrazy temná symbolistická témata i názvy a pro jeho příští vývoj jsou důležité. Toto Duchampovo proniknutí mezi tehdejší avantgardu, trvalo jen krátce. Události, které vznikly roku 1912 na Salónu Nezávislých a to nepřijetím a nepochopením Duchampova obrazu *Akt sestupující se schodů*, zapříčinily jeho uzavření se před ostatním světem a jeho dílo se tak na dlouhých osmnáct let neobjeví na pařížských výstavách. Nalezl místo v knihovně, stal se knihovníkem a malovat přestal. Poté této události se věnoval tvorbě ready-madeů, soch a reliéfů.

5.2 „Ready-made“

Ready-made je termín, na který Duchamp přišel roku 1915 v Americe. Tam se tohoto výrazu používá pro věci, které se kupují hotové na rozdíl od věcí zhotovených na zakázku. První readymady si Duchamp udělal roku 1913. Nemyslel přitom asi na problémy umění. Jen pro své potěšení připevnil bicyklové kolo s vidlicí obráceně na kuchyňskou stoličku. Tak se také tento první readymade (první nejen pro Duchampa, ale pro umění vůbec)

nazývá „Kolo bicyklu“ (obr. 12). Téhož roku vznikl i „Sušák na láhve“ – ve Francii běžné zařízení na odkapávání vymytých láhví (obr. 14). Tentokrát předmět opatřil i nápisem. Originál tohoto readymadu se však ztratil a při jeho rekonstrukci autor na nápis už nevzpomněl. Tyto readymady byly pro Duchampa velmi soukromé záležitosti. Pro další díla vypracoval novou estetiku, příkladem je Studánka nebo také Fontána, 1917 obrácená pisoárová mušle (obr. 13). Především předměty pro readymady nebyly jenom vybrány, ale hlavně umístěny do nepatřičného prostředí a obvykle nepatřičným způsobem – zavěšeny, převráceny, k tomu dostávaly nový přílehlavý název. „*Duchamp ve svých readymadech přejímá hotovou věc, ale tím že je vytržena ze struktur do kterých patří a s kterými souvisí, její struktura se znovu otvírá; její význam je nyní vakantní, věc je schopna přijmout význam nový.*“² „*Přenesl jsem je ze země na planetu estetiky.*“³ řekl o nich Duchamp.

Sečteme-li vše, co Duchamp za svůj dlouhý život vytvořil, (zemřel 2. 10. 1968) dostaneme se k číslu 141, což není mnoho. Jistě mohl při svých schopnostech, talentu a inteligenci udělat víc, ale vyznával teorii, že umění se dostává na svět přes umělce jako přes „médiu“ a že do svého tvůrčího procesu nemůže zasahovat. Duchamp předznamenal op-art a kinetické umění.

Obr. 12

Obr. 13

² Chaloupecký, J. *Úděl umělce: duchampovské meditace*. Str. 185

³ Chaloupecký, J. *Úděl umělce: duchampovské meditace*. Str. 189

Obr. 14

5.3 Inspirace současnými umělci

Mezi současnými umělci mě inspiroval Zdeněk Vacek, který vytváří velmi originální šperky z kovů a kombinuje je společně s netradičním materiálem. Jeho šperky jsou precizně zpracované a působivě vymyšlené. Další umělkyní je Nikola Semotánová, která používá odpadový materiál a také objekty s určitým vztahem k lidskému tělu. Podobné zaměření nejdeme také u Kateřiny Jančařové.

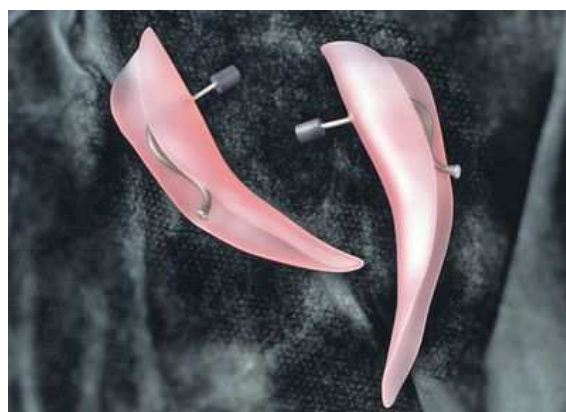
5.3.1 Zdeněk Vacek

Dílo Zdeňka Vacka nás na první pohled zaujme invencí, originalitou a především neobvyklým spojením elegance s vtipem. Pro něj je typická preciznost provedení. Často se inspiroje přírodou, například tvary a barvami květin nebo hmyzu. Neoddělitelný od Vackových šperků je *pohyb*. Náhrdelníky se plazí po krku nositele, náušnice se chvějí ve větru, brože podobné motýlům jakoby zrovna vzlétaly k nebi. Rád kombinuje různé materiály. Pracuje s chladným stříbrem a ocelí, drahými kameny a také s netradičním materiálem jako je satén, barevné plasty, guma nebo silon.

Sám autor říká: „*Ted' bych chtěl dělat věci s hedvábím, třeba použít kokony přímo s larvami bource. Líbí se mi, když se šperky hejbají.*“⁴ Jeho šperky jsou přirozené, intimní a vášnivé jsou křehké a elegantní. Narodil se 30. 1. 1980 v Praze. Vystudoval obor zlatník a klenotník. Do povědomí veřejnosti se zapsal kolekcemi šperků Nympha, (obr. 15, 16) Orchis a také náramků z nerezové oceli Fatal Error (obr. 17). Jeho šperky jsme mohli vidět také ve filmu. Kromě šperků navrhuje sošky pro vítěze mezinárodních filmových festivalů například Fresh Film Fest a Mezipatra. Vytvořil také cenu pro první ročník výročních designérských cen Czech Grand Design, a to v podobě květinové brože (obr. 18). V roce 2005 se stal Objevem roku na Designbloku a v roce 2008 získal cenu Artzept.

Obr. 15

Obr. 16

⁴ Novinky: Zdeněk Vacek navrhuje krásně podivné šperky [online]. [cit. 2010-03-25]. Dostupné z WWW: < <http://www.novinky.cz/kultura/156495-zdenek-vacek-navrhuje-krasne-podivne-sperky.html> >

Obr. 17

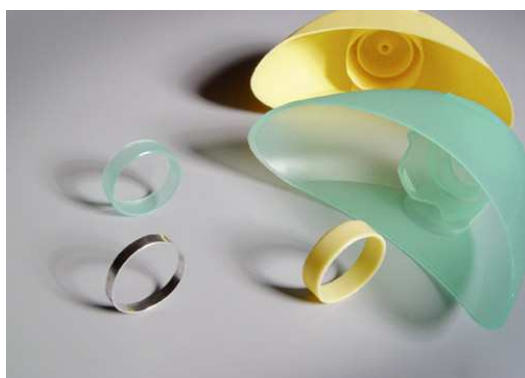
Obr. 18

5.3.2 Nikola Semotánová

Jejími oblíbenými tématy, které se výrazně promítají do její tvorby, jsou ekologie, recyklace, kult konzumu, postavení žen ve společnosti, vnímání naší fyzické existence, mezilidské vztahy a společenské jevy. Má ráda moderní výrazový tanec a vizuální umění. Její nejsilnější inspirací jsou barvy, tvary, filmy, zajímá se také o historii původních obyvatel jižní Afriky – křováků. Pracuje převážně s objekty s určitým vztahem k lidskému tělu, které vytváří z odpadových materiálů denní spotřeby. Používá například zipy, plastové láhve a použité cd-romy. V kolekci PET 2000 představuje originální šperky z recyklovaného plastu (obr. 20, 21). Její nejznámější kolekcí je ZIP 04 (obr. 19). V této kolekci můžeme vidět náramek, náhrdelníky, pásek, kravatu a přívěsky na klíče vyrobené z kovových zipů. Nikola Semotánová se narodila v roce 1976. Studovala na Výtvarné škole Václava Hollara v letech 1990 – 1996 a dále na VŠUP v Praze 1997 – 2003 v ateliéru kov a šperk. Vzdělání si prohlubovala a zkušenosti čerpala na studijním pobytu na École Supérieure d'Architecture et Graphic Design v Paříži a na AVU v Praze (ateliér konceptuální tvorby).

Obr. 19

Obr. 20

Obr. 21

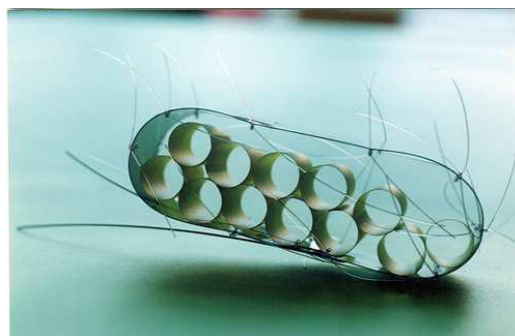
5.3.3 Kateřina Jančařová

Pro Kateřinu Jančařovou je šperk nezávislým objektem i obvyklým šperkem zároveň. Ponechává mu ale nevelký rozměr a těší ji jeho provázanost s lidským tělem i volné působení kdekoli ve veřejném prostoru. Sama autorka říká: „ Šperk – to je pro mě objekt spojující v sobě světlo, prostor, barvy, proměnlivost a pohyb. Je to taková přenosná architektura, která by snad mohla fungovat i ve velkém měřítku. Na šperku mám ráda jeho

*blízký kontakt s nositelem a zájem okolí, který často vyvolává.”*⁵ (obr. 22, 23). Kateřina Jančářová se narodila 24.10.1979 v Uherském Hradišti. V roce 1999 ukončila studia na SUPŠ v Uherském Hradišti. Dále pokračovala na PFUP Universita Palackého v Olomouci 1999-2004.

Obr. 22

Obr. 23

5.3.4 Anna Havlíková Steinerová

Šperky Anny Steinerové jsou vážné i hravé. Pracuje s netradičním materiálem jako je epoxid, plyš nebo lepenka a kombinuje je s ocelí a stříbrem. Její kolekce jsou nápadité a barevné. V kolekci Bonbóny se inspirovala gumovými medvídky, které jsou symbolem dětství. Tyto šperky jsou vytvořené z epoxidu (obr. 24) Jejím dalším zajímavým výtvořem je kolekce Sandwich. Jedná se o prsteny, závěsy a náušnice, které kombinuje se stříbrem a plastem (obr. 25, 26). Autorka těží ze základních geometrických tvarů jako jsou kruh, čtverec, válec, krychle nebo hranol. Šperkařka Anna Steinerová se narodila 24.8. 1982 v Praze. V roce 1998 - 2003 studovala na Střední umělecko průmyslové škole v Praze oboru malba. Dále pokračovala na UMPRUM v Praze obor kov a šperk v letech 2003 – 2006 u profesora Vratislava Karla Nováka. Studia dokončila na UMPRUM v Praze v roce 2009 u profesorky Eva Eisler.

⁵ Czech design: Šperk sedmkrát jinak [online]. [cit. 2010-03-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.czechdesign.cz/index.php?lang=1&status=c&clanek=1176>>

Obr. 24

Obr. 25

Obr. 26

Praktická část:

V úvodu mé praktické části bych se chtěla zmínit o třech špercích, které jsem zhotovila před pár lety ze stříbra, plexiskla a mosazi a které se tématem „pohyb“ zabývají. Jedná se o soupravu ze stříbra s názvem *Větrníky*, která se skládá z prstenu (obr. 27) a náušnice (obr. 28). Kinetickým funkčním prvkem je vrtulka, která se působením proudu vzduchu roztočí. Dojem z pohybu v sobě nese také náramek *Bez názvu* (obr. 29), který jsem vytvořila z plexiskla a mosazi. Zde se jedná o pevnou konstrukci náramku doplněnou o vyřezávané kousky mosazí ve tvaru zubů. Šperk vypadá, jakoby se neustále točil, a to i bez použití kinetického prvku.

Obr. 27

Obr. 28

Obr. 29

Tímto bych navázala na mou praktickou část bakalářské práce. Snažila jsem se zrealizovat šperky, které by byly na pohybu závislé. Konstrukce všech šperků je zhotovena z plastových pásků, které slouží v elektrikářském oboru pro uchycení různých kabelů. Tyto pásky disponují vysokou životností, jsou snadno dostupné. Vyrábějí se v různých délkách, šířkách a barvách. Použití je většinou jednorázové a děje se tak stažením do potřebné polohy přes ozubenou pojistku. S materiálem jsem pracovala tak, aby spontánně vyjádřil své přirozené vlastnosti, jako jsou pružnost, ohebnost a tvárnost. Různým propojováním přes sebe vznikaly různé zajímavé kombinace. Barvy pásků jsem volila převážně v barvě černé a bílé (čiré). Někdy jsem šperky stejné barevnosti doplnila o malý detail jiné barvy. (obr. 35) V tomto případě jde o náramek z černých pásků a doplňkem je zde jeden jediný červený pásek. Další prvek, který jsem využila ve výrobě šperků je rybářský vlasec. Ten mi pomohl k propojení jednotlivých částí výrobku tak, aby držel v požadovaném tvaru. Někdy pomocí vlasce vytvářím zvláštní tvary. Vybrala jsem si jej proto, aby nenarušil navrženou koncepci a harmonii celého díla. Výhodou šperků je materiál, který jsem vybrala pro zhotovení. Plasty jsou v dnešní době plně recyklovatelné. Tudíž nebude problém až nositele přestanou těšit. Šperky jsou určeny pro odvážné lidi, kteří se nebojí změny a trochy extravagance. Hotové šperky jsem rozdělila do tří sérií podle barevnosti. V Sérii 1 jsem se snažila vytvořit šperky s použitím průhledného pásku (obr. 43 – 54). Objevíme zde i výrobky v kombinaci pásku s fosforizujícím vlascem. Toto spojení ve mně evokuje přírodu a podmořský svět. Průhledné pásky jakoby připomínaly ryby s průsvitnou kůží a vlasec hrál roli skutečnou a to, bránit rybě uniknout. Tato kolekce obsahuje prsteny náramky a náhrdelníky. V Sérii 2 převažují objekty z pásku černé barvy, ale objevíme zde i kombinaci s pásky barevnými (obr. 30 – 42). Tato série vyzařuje značnou eleganci a skládá se z prstenů, náramků, náhrdelníků, náušnic a spony do vlasů. Série 3, složená z broží, náušnic, spony do vlasů a prstenů, je různobarevná, doplněná opět rybářským vlasce (obr. 55 – 60). Všechny Série se mohou společně kombinovat a doplňovat. Samotná výroba šperků nebyla náročná. Pomocí pinzety, nůžek a vrtáku s násadou jsem zhotovila kolekci pro nevšední nošení.

Obr. 30

Obr. 31

Obr. 32

Obr. 33

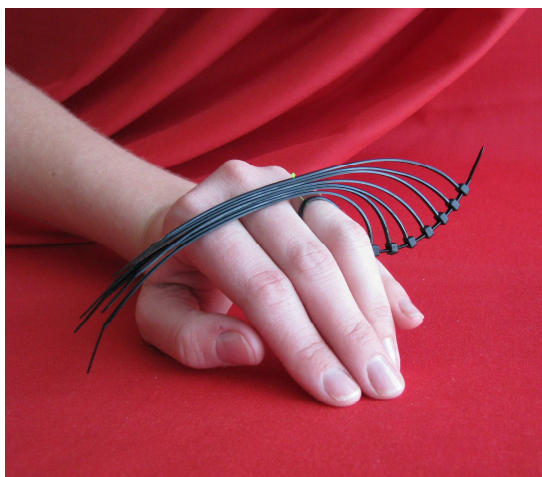
Obr. 34

Obr. 35

Obr. 36

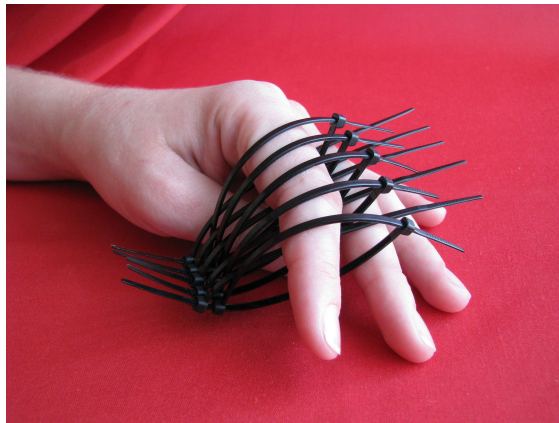
Obr. 37

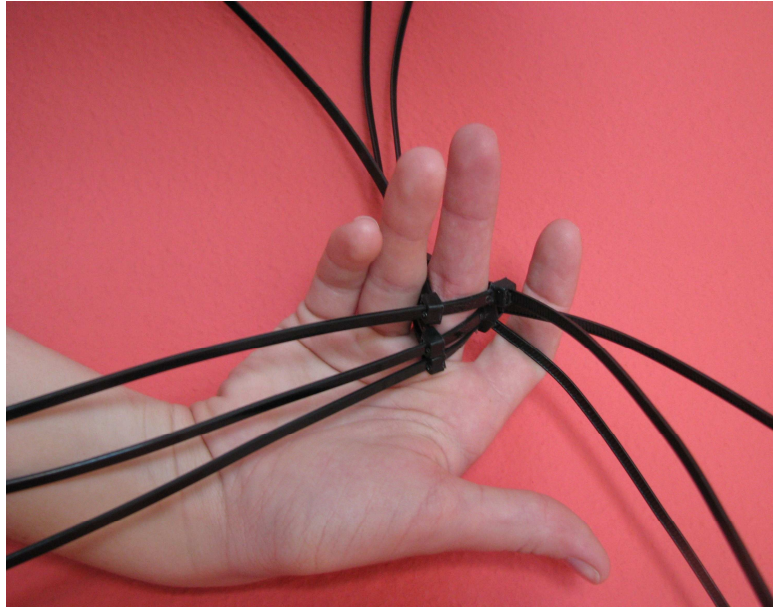
Obr. 38

Obr. 39

Obr. 40

Obr. 41

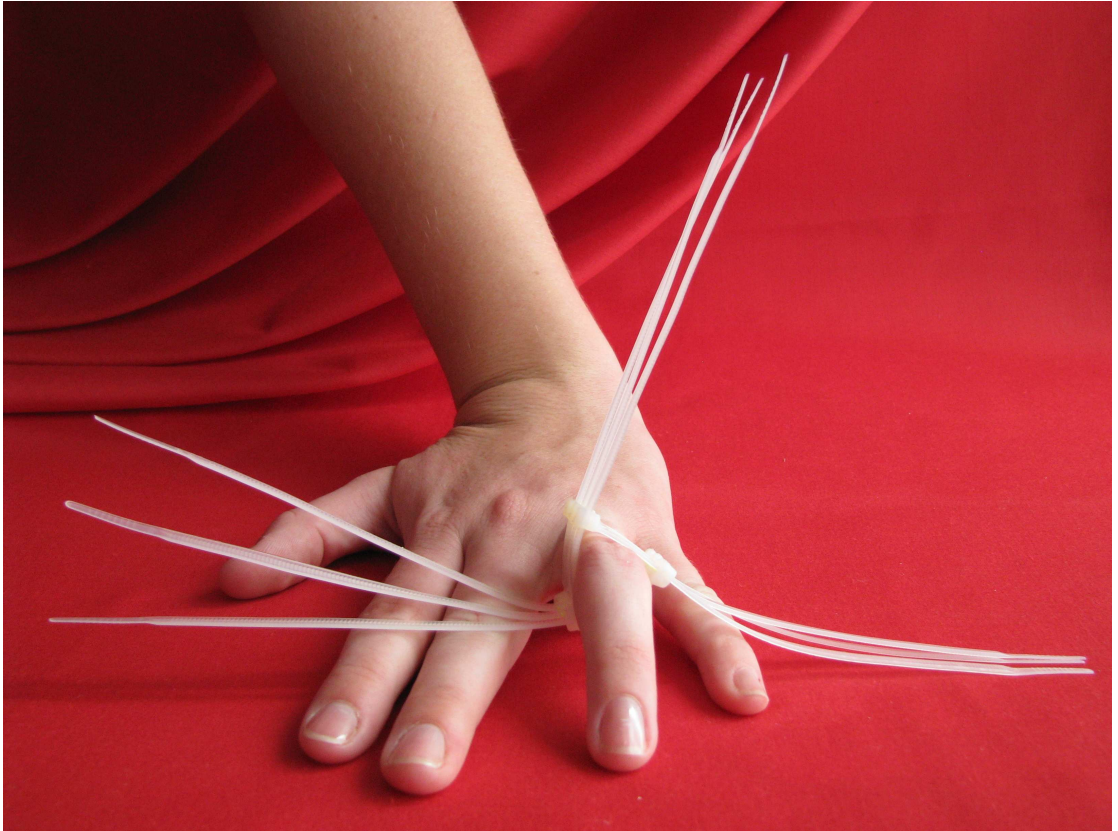
Obr. 42

Obr. 43

Obr. 44

Obr. 45

Obr. 46

Obr. 47

Obr. 48

Obr. 49

Obr. 50

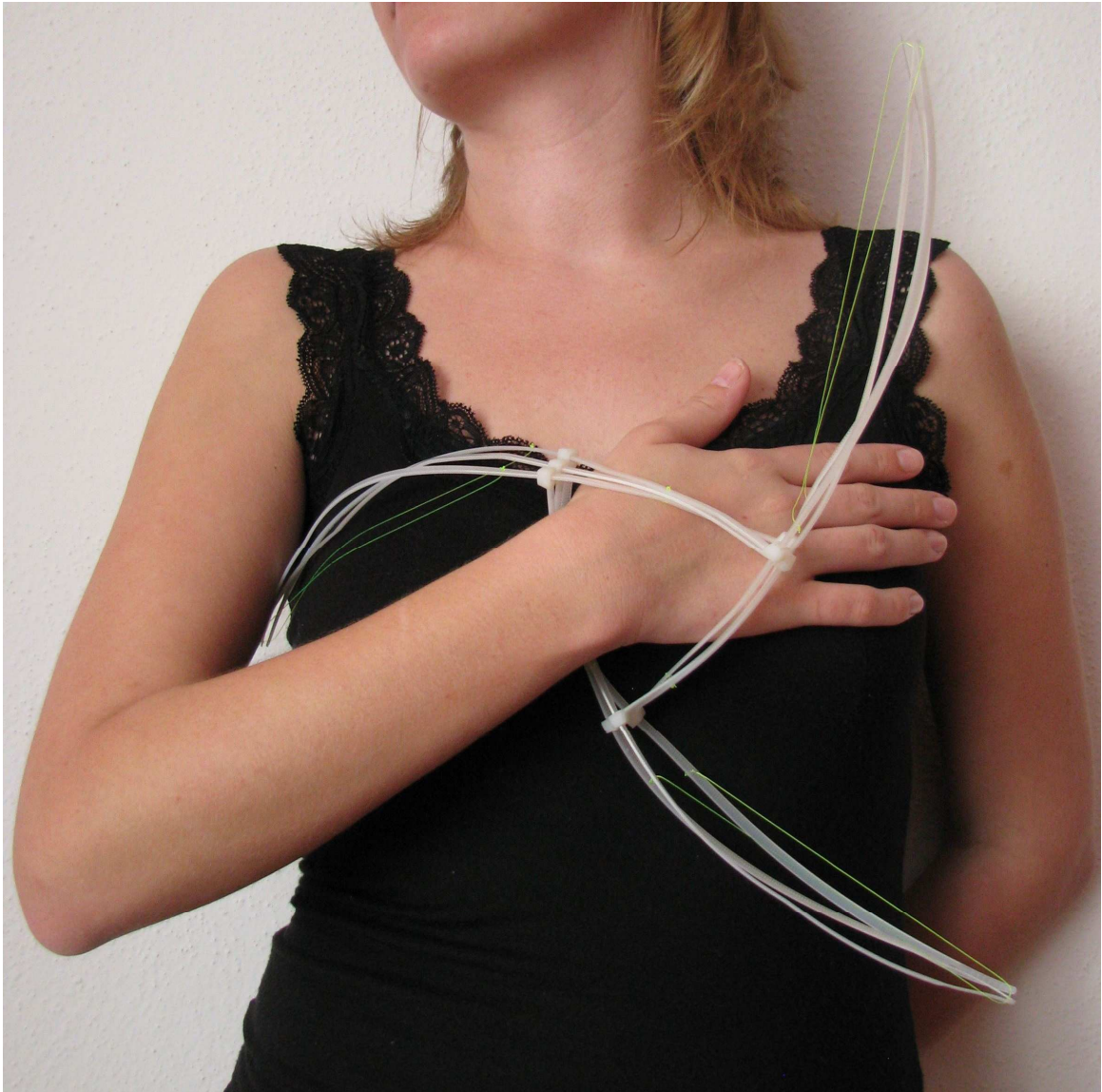
Obr. 51

Obr. 52

Obr. 53

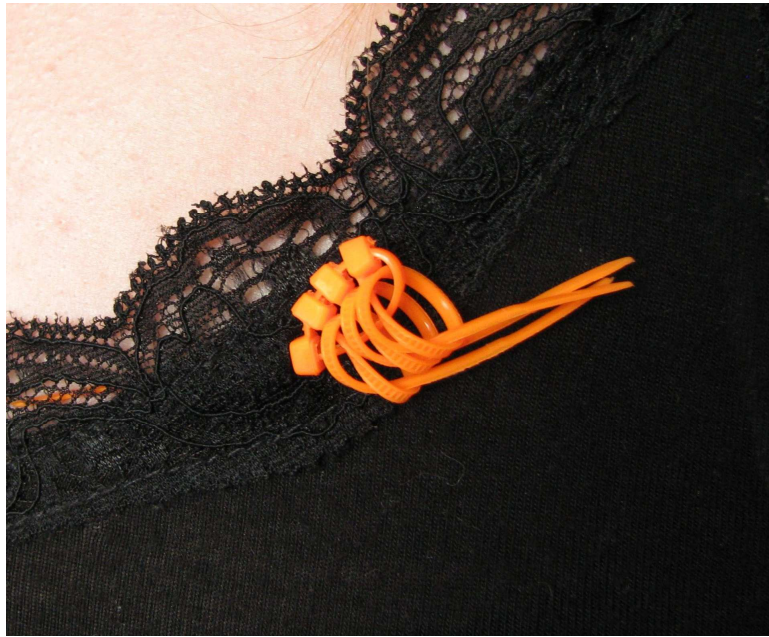
Obr. 54

Obr. 55

Obr. 56

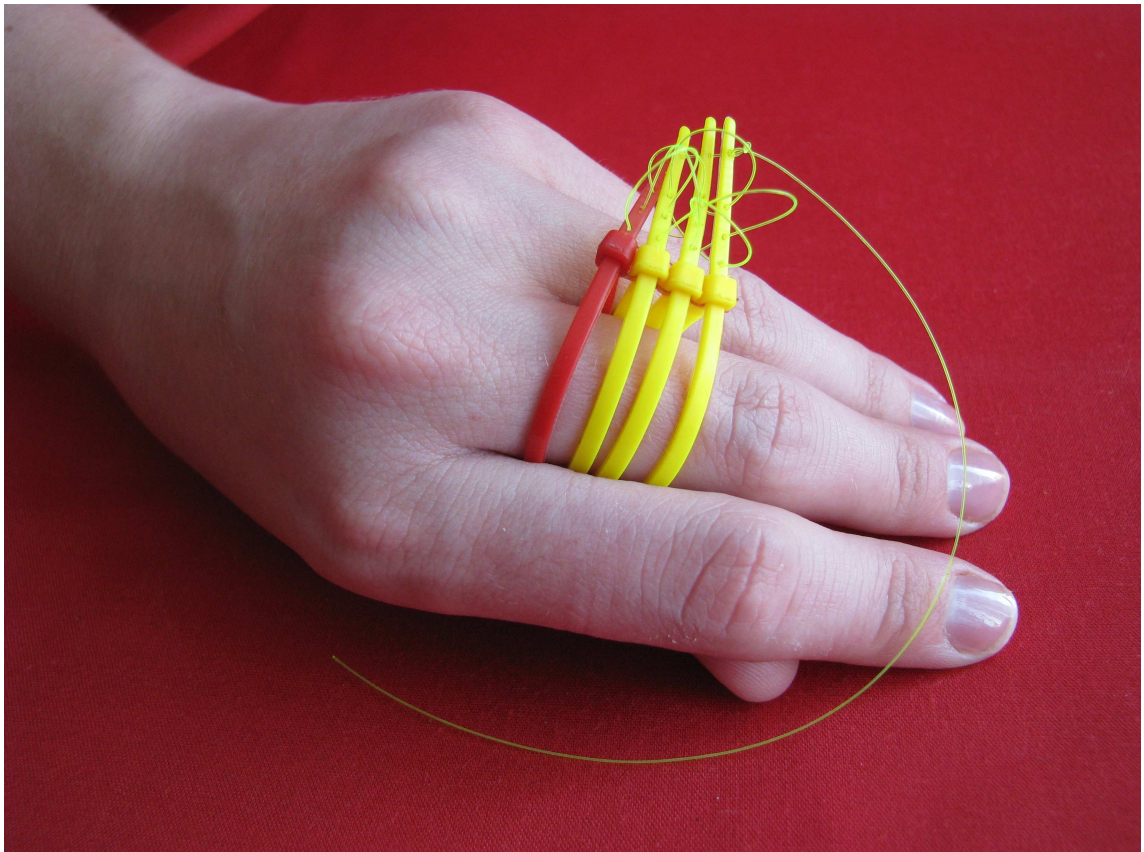
Obr. 57

Obr. 58

Obr. 59

Obr. 60

Závěr

V teoretické části jsem se zabývala tématem pohybu v umění a také kinetickým uměním, které s tématem souvisí. Dále jsem se zamýšlela nad pohybem ve šperku a zmínila umělce, kteří se tímto tématem zabývali. V našich životech hraje šperk velkou roli. Pro většinu lidí je stále chápán jako klasický šperk z klasických materiálů, proto jsem se v další části pokusila přiblížit současný šperk ve 21. století. Upozornila jsem na materiály, které se nyní používají a blíže představila plast a také umělce, kteří se tímto materiálem zabývají. V další části jsem uvedla umělce, kteří jsou pro mě zajímaví. Popsala jsem osobnost Marcela Duchampa, ke kterému mám v mé praktické práci blízko z důvodu již zmiňovaného ready-madu. Proto jsem se i já snažila dívat kolem sebe a nacházet nové materiály, které nás obklopují a přetvářet je do nových souvislostí. Téma pohybu a využití nových materiálů dalo vzniknout kolekci z plastů. Jejich specifické vlastnosti jsem tak mohla spojit s tématem „Pohyb“. Nyní na šperk i já nahlížím trochu z jiné stránky, snažím se na něj dívat například jako na objekt či sochařské dílo. Praktickou část jsem uvedla svými výrobky z počátku své tvorby, které mají k tématu pohybu blízko a dále představuji nové šperky na téma „Pohyb“ s fotodokumentací.

Seznam použité literatury

1. ADLEROVÁ, A. *České užité umění 1918 – 1938*. Praha: Odeon
2. KŘÍŽOVÁ, A. *Proměny českého šperku na konci 20. století*. Praha: Akademia 2002. 223 s. ISBN: 80-200-0920-5.
3. ELGER, D. *Dadaismus*. Slovart 2004. 96 s. ISBN 80-7209-661-3.
4. HUYGHE, R. *Umění nové doby*. Umění a lidstvo Larousse. Praha: Odeon, 1974. 470 s.
5. CHALUPECKÝ, J. *Úděl umělce: duchampovské meditace*. Praha: Torst, 1998. 288 s. ISBN-80-7215-050-2
6. KOLEKTIV AUTORŮ, *Encyklopedie Diderot 1999*. ISBN 80-902555-4-X (2. svazek)
7. KOLEKTIV AUTORŮ, *Encyklopedie Diderot 1999*. ISBN 80-902555-6-6 (4. svazek)
8. KOLEKTIV AUTORŮ, *Encyklopedie Diderot 1999*. ISBN 80-902555-8-2 (6. svazek)
9. KOLEKTIV AUTORŮ, *Akce slovo pohyb prostor*, Praha: Galerie hl. města Prahy, 506 s. ISBN: 80-7010-074-5
10. LEXOVÁ, K. *Moderní šperk z betonu*. Klenotník hodinář. 2010, roč.16, č.2.
11. VOKÁČOVÁ, V. *Současný šperk*.1.vyd. Praha: Odeon 1979. 71 s. ISBN 01-520-79
12. MARTIN, T. *Surrealisté*, Slovart 2004. 256 s. ISBN 80-7209-609-5
13. MORANT, H. *Dějiny užitého umění. Od nejstarších dob po současnost*. 1.vyd. Praha: Odeon 1983
14. MRÁZ, B. *Dějiny výtvarné kultury 1*. Praha: Idea servis 2002. ISBN 80-85970-39-2.
15. SPARKEOVÁ, P. *Století designu*. Slovart 1999. 272 s. ISBN 80-7209-142-5

Seznam použitých internetových zdrojů

<http://www.artmuseum.cz/>

<http://www.zdenekvacek.com/>

<http://www.nikola-semotanova.net/>

<http://jancarova.xf.cz/>

<http://www.klarasipkova.dphoto.com/>

<http://www.najs.cz/>

<http://www.earch.cz/narodni-cena-studentsky-design-3.aspx/>

<http://www.mediafax.cz/kultura/2826928-Navrharka-Libena-Rochova-vytvorila-specialni-kolekci-sklenenych-sperku/>

<http://www.22designstudio.com.tw/>

<http://www.czechdesign.cz/>

<http://www.jaradesign.cz/>

<http://www.anstein.net/>

Seznam obrázků

- Obr. 1 Umberto Boccioni, *Hluk ulice vnikl do domů*, obraz, 1911.
- Obr. 2 Marcel Duchamp, *Smutný mladý muž ve vlaku*, obraz, 1911.
- Obr. 3 Marcel Duchamp, *Akt sestupující se schodů II*, obraz, 1912.
- Obr. 4 Vratislav Karel Novák, *Stroj času*, objekt, 1991.
- Obr. 5 Anna Steinerová., *Spaghetti*, prsten.
- Obr. 6 Vratislav Karel Novák, *Barbie*, prsten.
- Obr. 7 Barbara Schulte-Hengesbach, *Saturn*, prsten.
- Obr. 8 Vratislav Karel Novák, *brož*, 1981.
- Obr. 9 Klára Šípková, *Strech*, náramek, 2009.
- Obr. 10 Karin Barbel a Andrea Wieneke, *Rock*, prsten.
- Obr. 11 Belda a spol, *prsteny*.
- Obr. 12 Marcel Duchamp, *Bicyklové kolo*, 1913.
- Obr. 13 Marcel Duchamp, *Fontána*, 1917.
- Obr. 14 Marcel Duchamp, *Sušák na lahve*, 1914.
- Obr. 15 Zdeněk Vacek, *Nympha*, náhrdelník, 2005.
- Obr. 16 Zdeněk Vacek, *Nympha*, náušnice, 2005.
- Obr. 17 Zdeněk Vacek, *Fatal Error*, náramek, 2006.
- Obr. 18 Zdeněk Vacek, *Czech Grand Design*, cena, 2006.
- Obr. 19 Nikol Semotánová, *ZIP 04*, brož,
- Obr. 20 Nikol Semotánová, *Palmolive*, prsten, 2001.
- Obr. 21 Nikol Semotánová, *Moulin rouge recycl*, prsten, 2002.
- Obr. 22 Kateřina Jančářová, *Rhône*, náhrdelník, 2006.
- Obr. 23 Kateřina Jančářová, *brož*, plast, 2005.
- Obr. 24 Anna Steinerová, *Bonbóny*, náušnic.
- Obr. 25 Anna Steinerová, *Sandwich*, prsteny.
- Obr. 26 Anna Steinerová, *Sandwic*, náušnice.
- Obr. 27 Marcela Franková, *Větrník*, prsten, 2004.
- Obr. 28 Marcela Franková, *Větrník*, náušnice, 2004.
- Obr. 29 Marcela Franková, *náramek*, 2003.
- Obr. 30 Marcela Franková, *Série 2*, náušnice, brož, spona do vlasů, 2010
- Obr. 31 Marcela Franková, *Série 2*, náramek, 2010.

- Obr. 32 Marcela Franková, *Série 2, náušnice, 2010.*
- Obr. 33 Marcela Franková, *Série 2, náušnice, náramek, 2010.*
- Obr. 34 Marcela Franková, *Série 2, náušnice, náramek, 2010.*
- Obr. 35 Marcela Franková, *Série 2, náramek, 2010.*
- Obr. 36 Marcela Franková, *Série 2, brož, náramek, náhrdelník, 2010.*
- Obr. 37 Marcela Franková, *Série 2, prsten, 2010.*
- Obr. 38 Marcela Franková, *Série 2, náramek, prsten, 2010.*
- Obr. 39 Marcela Franková, *Série 2, brož, 2010.*
- Obr. 40 Marcela Franková, *Série 2, brož, prsten, 2010.*
- Obr. 41 Marcela Franková, *Série 2, prsten, 2010.*
- Obr. 42 Marcela Franková, *Série 2, náušnice, prsten, 2010.*
- Obr. 43 Marcela Franková, *Série 1, prsten, 2010.*
- Obr. 44 Marcela Franková, *Série 1, prsten, 2010.*
- Obr. 45 Marcela Franková, *Série 1, prsten, 2010.*
- Obr. 46 Marcela Franková, *Série 1, náramek, 2010.*
- Obr. 47 Marcela Franková, *Série 1, náhrdelník, 2010*
- Obr. 48 Marcela Franková, *Série 1, náhrdelník, prsten, náramek, 2010.*
- Obr. 49 Marcela Franková, *Série 1, náramek, 2010.*
- Obr. 50 Marcela Franková, *Série 1, náhrdelník, 2010.*
- Obr. 51 Marcela Franková, *Série 1, prsten, 2010.*
- Obr. 52 Marcela Franková, *Série 1, náhrdelník, prsten, náramek, 2010.*
- Obr. 53 Marcela Franková, *Série 1, prsten, 2010.*
- Obr. 54 Marcela Franková, *Série 1, náramek, 2010.*
- Obr. 55 Marcela Franková, *Série 3, brož, náušnice, spona do vlasů, 2010.*
- Obr. 56 Marcela Franková, *Série 3, spona do vlasů, náušnice, 2010.*
- Obr. 57 Marcela Franková, *Série 3, brož, 2010.*
- Obr. 58 Marcela Franková, *Série 3, prsten, 2010.*
- Obr. 59 Marcela Franková, *Série 3, brož, 2010.*
- Obr. 60 Marcela Franková, *Série 3, prsten, 2010.*

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Marcela Franková
Katedra:	Výtvarné výchovy
Vedoucí práce:	akademická malířka Mária Danielová
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	POHYB
Název v angličtině:	MOVEMENT
Anotace práce:	<p>Teoretická část mé práce pojednává o pohybu v umění a o pohybu ve šperku. Uvedla jsem umělce, kteří se také tímto tématem zabývali. Pohyb a užívání nových materiálů mě inspirovalo k vytvoření kolekce šperků. Jejich specifické vlastnosti jsem tak mohla spojit s tématem „Pohyb“</p>
Klíčová slova:	pohyb, šperk, umění, kinetika, netradiční materiál, plastické hmoty, umělci, inspirace, Marcel Duchamp
Anotace v angličtině:	<p>The theoretical part of my work deals about movement in art and movement in jewellery. I introduced artists who were interested in this theme too. Movements and usings of new materials inspired me to create a jewellery collection. I combined a specific properties of plastics with the theme of "movement".</p>
Klíčová slova v angličtině:	movement, jewel, art kinetice, unconventional material, plastic materiál, artists, inspiration, Marcel Duchamp
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	48
Jazyk práce:	čeština